

Мох Нох (уривок)

Тетяна Малярчук

Увага! Ви читаєте уривок (ознайомчий фрагмент твору). Купуйте повну книжку [на сайті видавництва ВСЛ](#)

1. Ті, що ходили б, якби існували

Мангрові ліси — наша найбільша мрія. Якщо нам щось снилося, то лише вони, вічнозелені безкраї зарослі на Х V далекому морському узбережжі, сповнені тепла, вологи, соковитих плодів і пахучих квітів. Ніхто їх, звісно, ніколи не бачив, тих морських узбереж, ніхто ніколи не підтвердив, що мангрові ліси взагалі існують, але ми в них вірили. Дехто (як-от моя тітка Маріанна) сподівався потрапити туди після смерті. Тітка регулярно відвідувала збори мангроянців, чий верховний жрець клявся, що куштував плоди дуріану.

— Зовні дуріан схожий на плід каштанів, — розповідала тітка Маріанна, коли я була ще зовсім маленька, — його шкаралупа теж вкрита колючками, але сплутати їх неможливо, бо, на відміну від каштанів, дуріан дуже смердить.

— Як саме смердить? — допитувалась я, щоб бува, коли раптом десь надibaю, змогла його розпізнати.

Тітка морщила чоло і після певних роздумів авторитетно заявляла:

— Деся так, як смердять фекалії, змішані з вишневим сиропом.

Я даремно намагалась уявити собі цей запах.

— У мангрових лісах, — переконувала тітка Маріанна, — безконечно багато різних плодів найдивовижнішої форми та смаку. Там можна роками мешкати на одному дереві, та їжі вистачить усе одно. Мангри цвітуть і плодоносять одночасно. Внутрішня поверхня їхнього листка покрита тонким шаром морської солі. їхнє розлоге біле коріння стирчить над поверхнею, ніби кістки якихось гігантських істот, якими поживилися кровожерні дерева. Проте кожного дня, під час припливу, на кілька годин наступає море і коріння ховається в прозорій товщі води. Тоді, досхочу наївшись плодів чи насмоктавшись нектару з квітів, можна безтурботно плавати і пірнати, морська вода дуже корисна для нашої шкіри.

Тітчині розповіді так дражнили і спокушали, що врешті я заходилася голосним плачем, бо дуже хотіла туди потрапити. Моя мама невдоволено гиркала на сестру:

— Маріанно, ну навіщо ти забиваєш дитині голову всілякими нісенітницями!

— Мангрові ліси — не нісенітниця, — ображалася та. — Ми опинимося там після смерті! Звісно, якщо заслужимо. Це зараз ми приречені тут паршивіти, немов останні...

Вона не добрала слів, із ким нас порівняти, бо тут завжди були тільки ми. Жодної іншої живої істоти на всі усяди, хіба що комахи, але їх ніхто не брав до уваги. Тому прийнято було вважати нас всемогутніми, а ночовиди, наші навчителі, весь час

наголошували на тому, що ми підкорили планету і стали володарями світу.

Щось у цьому твердженні мені муляло. Як можна бути всемогутніми, якщо немає з ким порівняти сили? Та й абсолютно всього ми не могли, я — то точно. На заняттях почувалася най— слабшою, найнікчемнішою серед однолітків і тремтіла від самого тільки погляду нашого навчителя, ночовида Ореста Аль— дабрського. Він часто щось мене запитував і, отримавши неправильну відповідь, ганьбив перед іншими, не шкодуючи образливих слів.

— Терезо, — сказав він якось, — ти щодня висиш головою вниз, але ніяк не допетраєш, чому, коли відпустишся, розіб'єш голову об землю. Хтось знає?

Я понуро мовчала, прикрившись манжетами крил. Моя подруга Ліра, яка насправді подругою не була, не дочікуючись права на слово, переможно вигукувала:

— Через силу тяжіння, навчителю. Все на землі падає або намагається впасти вниз, і лише ми за допомогою крил вміємо, коли захочемо, підійматися вгору. Ми подолали силу тяжіння. Ми всемогутні.

— Чуєш? — навчитель кивнув на Ліру, і та запроменіла в гордій зневазі. — Чому вона знає, а ти, Терезо, ні? Я ж усім пояснюю однаково.

Мені коштувало неймовірних зусиль, щоб не розрюмсатися тієї миті. Таке вже ставалося раніше, і потім я не знала, куди сховатися від сорому. Ні, всемогутньою я точно не була. Я навіть не була просто могутньою. Ясно це усвідомивши, я сказала насамкінець:

— Деревя теж ростуть вгору, а не вниз. Отже, вони подолали силу тяжіння і стали такі ж усемогутні, як і ми, чи не так?

Усі присутні на занятті, загалом душ п'ятдесят, зайшлися реготом, але, побачивши розгублене обличчя ночовида Альдабрського, знічено притихли. Навчителя, здавалося, моє запитання загнало у глухий кут, і він не знав, що відповісти.

— Деревя не можуть рости вниз, — лише пробурмотів він, — тобто вони ростуть, їхнє коріння росте вниз, а крона догори, так, тільки завдяки корінню вони утримують верхів'я...

Ліра неприязно зиркнула на мене.

— Навчителю, Тереза навмисне збиває вас із пантелику своїми безглуздими припущеннями.

На перший погляд вона була ідеальна. Ніхто не сумнівався, що, коли прийде час, Ліра не матиме відбою від залицяльників. Її багряні грудки миттєво привертали в сутінках загальну увагу. Я ж — сіроголова і, окрім того, не могла похвалитися таким великим розмахом крил. Ліра найперша з тих, хто народилися одного зі мною року, навчилася вправно літати і добувати їжу, а я й досі часом не втримую рівноваги, коли дме холодний північний вітер.

Я народилася найпізніше з усіх, десь у кінці жовтня, а вже через тиждень після мого народження випав сніг. Ми з мамою облітали сади в пошуках останніх плодів. Було дуже холодно. Я тремтіла всім тілом і притискалася до материних грудей, вчепившись беззубим ротом у цицьку, мама ж тимчасом носилася від дерева до дерева,

де-не-де надібуючи зморшкувату сливку чи вив'ялене першими заморозками яблуко. Останнім плодам бракувало соку, та вони все ж смакували ліпше, ніж на комбінаті запасів. Виноградники вже зовсім спорожніли, лише жовто-чорне лапате листя шурхотіло на сухому бадиллі.

— Скуштуєш, як настане літо, — заспокоювала мене мама. — Виноград дуже солодкий і дрібний, кісточки треба випльовувати, інакше болітиме живіт. А зараз лишається хіба що калина та горобина. Калина кисла, горобина гірка і терпка. Гіркість і терпкість — ось смаки холодних пір року.

Дорогою додому мама набрала висоту, і я вперше оглянула свою батьківщину. Це були клаптики чорної землі, голі дерева і такі ж чорні будівлі нашого міста, подекуди майже повністю зруйновані. Чорноту прикривала урочиста білизна свіжовпа— лого снігу. Моя батьківщина була чорно-біла, похмура. Посередині міста стирчала висока вежа, а обабіч неї з трьох боків розташовувалися собори під іржавими банями. Ми жили в піддашші одного з них; звідти було добре чути крихітні дзвоники на хрестах, що прикрашали бані. Інші дома в місті були нижчі, одно-, дво— і триповерхові. Там, у страшній тісноті, зимували найслабші з нас.

— Чому ми живемо в мурованих будівлях? Хіба не легше було б оселитися просто в садах на деревах, наших годувальниках? — питала я маму, яка, як мені здавалося, теж частенько замислювалася над цим.

— На деревах ми не переживемо снігів і морозів.

Її аргумент видавався переконливим. Я погано витримувала холоднечу, ненавиділа її і так само, як усі, марила мангровими лісами. Але було незрозуміло, звідки взялися будівлі, в яких ми мешкали.

— Це природне явище, — лукаво навчав ночовид Альдабр— ський. — Помешкання утворилися від зсуву ґрунтів.

Однаке жоден зсув ґрунтів не пояснював хрестів та дзвіночків на банях нашого собору. Хтось інший, хтось живий, мусив їх туди почепити. Крім того, споруди мали якийсь практичний сенс: одні кімнати були більші, інші — менші, ще інші — довгі та вузькі; поверхи з'єднувалися між собою сходами, що нам, скажімо, взагалі не були потрібні, а лише заважали. Сходи мусили придумати ті, що не мали крил і пересувалися по землі, опираючись на кінцівки. Двері нам теж без потреби, ми залітали через розбиті вікна чи діри в стінах і дахах. Ліжка, що їх досі можна було побачити в помешканнях, зайвий раз переконували мене у правильності власних здогадів. Хтось повинен був на тих ліжках відпочивати і робив це в горизонтальному положенні, а не так, як ми: головами вниз, ухопившись кігтями за дроти, карнизи чи гілки дерев.

Що довше я розмірковувала, то більше помічала довкола себе результатів діяльності таємничих руконогих істот. Для себе назвала їх вадантами, що з латинської мови перекладається як "ті, що ходили б, якби існували". Переклад може бути не зовсім точний, бо ночовид Фе Дір Сосюра, який навчав нас мертвих мов, часто натякав, що я люблю вкладати в невідомі слова більше змісту, ніж в них є насправді. Свою роботу він

виконував недбало, бо навряд чи й сам вірив, що знання мертвих мов колись стане нам у пригоді. Єдине, що ми добре вивчили, — це графіті на міських мурах, залишені якимись нашими предками або ще кимсь до них. Вони виголошували сумні істини: **memento mori** (пам'ятай про смерть), **vita somnium breve** (життя — це короткий сон), **summa summarum** (все у всьому), чи **mox nox** (ніч іде). Останній вислів, утім, ми дуже любили і часто повторювали, нидіючи цілими днями разом із дорослими в напівдрімоті й очікуючи на довгождані сутінки. Щойно заходило сонце, нам дозволяли нарешті випурхнути з будинків і насолоджуватися віражами в сірому небі. Ніч означала для нас бадьорість і рух. День означав сон, відпочинок, частіше нудьгу, а деколи смерть. Усі мої бабці і дідусі, прабабці і прадідусі померли вдень, деś між першою і другою годиною попудні, бо у цей час сили і віри, що сонце колись-таки зайде, найменше.

Пригадую, як мама вперше розповідала мені про те, звідки ми взялися і чому не любимо сонячного світла.

— Наш предок, Вухатий Вульпес, прибув у ці краї невідомо звідки. Він не мав крил, мав яскраве руде хутро, що багато з нас теж таке успадкували, і маленькі гострі зуби, якими він розгризав плоть інших живих істот, — на цих словах материне обличчя кривилося від страшно́ї огиди. — Вульпес був жорстокий і вбивав без найменших докорів сумління. Плоди, які щедро дарувала йому земля, він ігнорував, аж поки раптом опинився сам-один на білому світі, бо з'їв усе живе. Крім комах, звісно, але їх ми не беремо до уваги.

— Чому ж Вульпес був такий необачний? — запитала я, тремтячи від обурення.

— Імовірно, він не знав, що можна жити інакше. Так чинили його батьки і прабатьки. Вони вбивали, щоб насититися, але що більше вбивали, то сильнішим ставав їхній голод.

Я не була здатна цілком усвідомити, що це значило — вбити іншого. Дорослі часто між собою сварилися, іноді навіть чубилися за вигідніше місце на карнизах чи достигліший плід; мама, наприклад, розсварилася з моїм батьком одразу після мого народження, тож ми бачилися мимохідь лише на загальних зібраннях, — але попри все я ніколи не була свідком того, щоб хтось когось убив чи навіть просто пролив чужу кров.

КІНЕЦЬ ОЗНАЙОМЧОГО ФРАГМЕНТУ